8 КЛАС

Люблінська унія 1569 р. Соціально-економічний розвиток та повсякденне життя на українських землях після Люблінської унії

Захарчук Валентина · 21.09.2026

Історія України • 8 клас • Навчальний конспект

У XVI столітті українські землі переживали значні політичні, соціальні та економічні зміни. Важливою подією стала Люблінська унія 1569 року, яка змінила державну належність значної частини українських територій. Унаслідок об’єднання Польського королівства та Великого князівства Литовського утворилася нова держава — Річ Посполита.

Ці зміни вплинули на становище українського населення, розвиток землеволодіння, господарства, міст, торгівлі, релігійного та культурного життя. Водночас посилювалися соціальні суперечності, зростала залежність селян, а українське суспільство поступово формувало нові політичні й культурні центри.

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

Хронологія: дати та події, які потрібно запам’ятати

Дата	Подія
1569 р.	Укладення Люблінської унії. Утворення Речі Посполитої
1569 р.	Перехід Волині, Київщини, Брацлавщини та Підляшшя під владу Польського королівства
1572 р.	Завершення династії Ягеллонів на польському престолі після смерті Сигізмунда II Августа
1573 р.	Варшавська конфедерація, проголошення принципів релігійного миру серед шляхти
1574 р.	Видання Іваном Федоровичем у Львові книг «Апостол» і «Буквар»
1576 р.	Заснування Острозької академії
1586 р.	Утворення Львівського братства та братської школи
1596 р.	Берестейська церковна унія

Основні терміни

Люблінська унія — угода 1569 року між Польським королівством і Великим князівством Литовським, унаслідок якої утворилася Річ Посполита.

Річ Посполита — держава, утворена в 1569 році внаслідок об’єднання Польського королівства та Великого князівства Литовського.

Шляхта — привілейований стан землевласників у Речі Посполитій, який мав політичні, судові та інші права.

Магнат — представник найбагатшої та найвпливовішої частини шляхти, великий землевласник.

Фільварок — велике господарство землевласника, орієнтоване переважно на виробництво продукції для продажу.

Панщина — повинність залежних селян, яка полягала у виконанні безоплатних робіт у господарстві землевласника.

Кріпацтво — система особистої та економічної залежності селян від землевласника, що обмежувала їхні права та свободу переходу.

Магдебурзьке право — система міського самоврядування, що надавала містам певну автономію та право вирішувати частину адміністративних, судових і господарських питань.

Цех — об’єднання ремісників однієї або споріднених професій, яке регулювало виробництво, якість товарів, навчання та професійну діяльність.

Братства — громадські організації православних міщан, які підтримували церкву, освіту, книгодрукування та захист релігійних і культурних прав.

history-teacher.com

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

Люблінська унія 1569 року

Передумови об’єднання Польського королівства та Великого князівства Литовського

Упродовж XIV–XVI століть Польське королівство та Велике князівство Литовське поступово зближувалися. Між ними укладалися союзи, розвивалися династичні зв’язки, відбувалися спільні військові дії. Проте кожна держава зберігала власне управління.

У середині XVI століття об’єднання стало особливо актуальним.

Основними причинами укладення Люблінської унії були:

- ослаблення Великого князівства Литовського внаслідок воєн із Московською державою;
- потреба литовської влади в підтримці Польського королівства;
- прагнення польської шляхти розширити свої земельні володіння та політичний вплив;
- зацікавленість частини литовської та руської шляхти в отриманні прав і привілеїв, подібних до польської шляхти;
- прагнення польської та литовської еліт зміцнити державу в умовах міжнародного суперництва.

Особливо важливим чинником була Лівонська війна, що розпочалася 1558 року. Велике князівство Литовське потребувало військової та фінансової підтримки, а Польське королівство прагнуло використати ситуацію для посилення свого впливу.

Укладення Люблінської унії

У 1569 році в місті Любліні відбувався спільний сейм представників Польського королівства та Великого князівства Литовського.

Переговори були складними. Литовські магнати прагнули зберегти самостійність своєї держави, тоді як польська сторона наполягала на тіснішому об’єднанні.

Під час переговорів польський король Сигізмунд II Август використав політичний тиск. Частина українських земель, які раніше входили до Великого князівства Литовського, була передана під владу Польського королівства.

У червні 1569 року було укладено Люблінську унію.

Внаслідок об’єднання виникла **Річ Посполита — спільна держава Польського королівства та Великого князівства Литовського**.

Державу очолював спільно обраний монарх — король Польщі та великий князь литовський. Діяли спільний сейм і спільна зовнішня політика. Водночас Велике

history-teacher.com

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

князівство Литовське зберігало окремі елементи державного устрою: власну адміністрацію, військо, скарбницю та правову систему.

Отже, Річ Посполита була об’єднаною державою, у якій Польське королівство та Велике князівство Литовське не втратили всіх особливостей свого внутрішнього устрою.

Територіальні зміни українських земель

Унаслідок Люблінської унії значна частина українських земель, які раніше перебували у складі Великого князівства Литовського, перейшла до Польського королівства.

До Корони Польської були приєднані:

- Волинь;
- Київщина;
- Брацлавщина;
- Підляшшя.

Це означало, що більшість українських земель опинилася в межах однієї держави — Речі Посполитої. Водночас різні українські території мали неоднаковий адміністративний статус та історичні особливості.

Українські землі в складі Корони Польської поділялися на воєводства. Серед них були Руське, Белзьке, Подільське, Волинське, Київське та Брацлавське воєводства.

Наслідки Люблінської унії для українських земель

Люблінська унія мала неоднозначні наслідки. Вона спричинила політичні, соціальні, економічні та культурні зміни.

Політичні наслідки:

- більшість українських земель об’єдналася в межах однієї держави;
- українська шляхта отримала можливість брати участь у політичному житті Речі Посполитої;
- поширилися нові форми шляхетського самоврядування та парламентської діяльності;
- посилився польський політичний вплив на українські землі.

Соціально-економічні наслідки:

- збільшилося землеволодіння польських магнатів і шляхти;
- посилилося освоєння та заселення українських територій;
- розвивалися фільваркові господарства та товарне виробництво;
- зростала залежність селян від землевласників;

history-teacher.com

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

- посилювалися соціальні суперечності.

Культурно-релігійні наслідки:

- посилилися польські культурні впливи;
- серед частини української шляхти поширювалися польська мова та католицизм;
- активізувалися процеси полонізації;
- православне населення прагнуло зберегти свою віру, традиції та культурну самобутність;
- розвивалися православні братства, школи та книгодрукування.

Важливо розуміти, що Люблінська унія не означала автоматичного зникнення української культури чи православної віри. Українське суспільство продовжувало розвиватися, а культурні та релігійні процеси стали однією з важливих особливостей цієї доби.

Соціально-економічний розвиток українських земель після Люблінської унії

Землеволодіння та розвиток фільваркового господарства

Після Люблінської унії на українських землях посилилося велике землеволодіння. Польські магнати та шляхта отримували значні земельні володіння, а місцеві князівські роди намагалися зберегти й розширити свої маєтки.

Земля була головним джерелом багатства та політичного впливу. Землевласники прагнули збільшувати прибутки, тому розширювали господарства, залучали селян до роботи та виробляли продукцію для продажу.

Важливу роль відігравало **фільваркове господарство**. У фільварках вирощували зерно, розводили худобу, займалися іншими видами господарської діяльності. Продукцію продавали на місцевих ринках, ярмарках або вивозили до інших країн.

Зростання попиту на зерно в Європі сприяло розширенню посівних площ. Особливо активно розвивалися господарства на родючих землях Волині, Поділля, Київщини та інших регіонів.

Для роботи у фільварках використовували переважно селянську працю. Тому розвиток товарного господарства супроводжувався збільшенням повинностей і посиленням залежності селян.

Селянство та посилення кріпацтва

Селяни становили найбільшу частину населення українських земель. Вони займалися землеробством, скотарством, ремеслами та різними промислами.

history-teacher.com

Селяни користувалися земельними наділами, за які повинні були виконувати повинності на користь землевласника та сплачувати податки.

Основними повинностями були:

- **панщина** — робота на землі землевласника;
- **чинш** — грошова плата за користування землею;
- **натуральні повинності** — передавання продуктів господарства;
- різні додаткові роботи та платежі.

Після Люблінської унії залежність селян поступово посилювалася. Землевласники прагнули закріпити селян за маєтками, обмежувати їхнє право переходу та збільшувати кількість повинностей.

Водночас процес закріпачення не відбувався однаково на всіх українських землях. Правове становище селян залежало від регіону, власника землі, місцевих традицій і чинних правових норм.

Зростання панщини, обмеження особистої свободи та економічний тиск спричиняли невдоволення селян. Частина населення залишала маєтки й переселялася на малозаселені території, зокрема в степові райони, де можна було спробувати здобути більшу свободу.

Розвиток міст, ремесел і торгівлі

Після Люблінської унії міста українських земель продовжували розвиватися. Вони були центрами торгівлі, ремесел, адміністративного управління та культурного життя.

У містах працювали ремісники різних спеціальностей:

- ковалі;
- гончарі;
- ткачі;
- шевці;
- кравці;
- ювеліри;
- столяри;
- зброярі.

Ремісники об’єднувалися в цехи, які регулювали професійну діяльність, визначали вимоги до якості виробів, організовували навчання учнів і захищали інтереси майстрів.

Торгівля відбувалася на ринках, ярмарках і через міжнародні торговельні шляхи. Українські землі постачали зерно, худобу, мед, віск, шкіри, деревину та інші товари.

Важливими торговельними центрами були Львів, Луцьк, Київ, Кам’янець-Подільський

history-teacher.com

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

та інші міста.

Львів мав особливо вигідне географічне положення. Через нього проходили торговельні шляхи, які з’єднували українські землі з Центральною Європою, Балканами та Причорномор’ям.

Магдебурзьке право та міське самоврядування

Міста, які отримували магдебурзьке право, мали певні можливості самостійно організовувати своє управління.

Міщани могли обирати органи міської влади, вирішувати господарські питання, регулювати торгівлю та ремесла, а також користуватися власними судовими установами в межах наданих прав.

Однак міське самоврядування не означало рівності всіх жителів. Найбільший вплив мали заможні купці та представники міської верхівки. Частина населення, зокрема бідні міщани та наймані працівники, мала обмежені можливості брати участь у міському управлінні.

Повсякденне життя населення українських земель

Життя шляхти та магнатів

Шляхта була привілейованим станом суспільства. Вона володіла землею, мала політичні права, могла брати участь у сеймиках, обіймати державні посади та користуватися становими привілеями.

Найбагатші шляхтичі — магнати — володіли великими маєтками, містами, селами, земельними угіддями та значними господарськими ресурсами. Їхні резиденції були центрами управління маєтками, політичного життя та прийому гостей.

Повсякденне життя шляхти залежало від її матеріального становища. Заможні представники шляхетського стану могли дозволити собі дорогий одяг, коней, зброю, слуг, навчання дітей та участь у політичному житті.

Шляхтичі часто займалися військовою справою, управлінням власними маєтками, судовими справами, брали участь у сеймах і місцевих шляхетських зібраннях.

Водночас дрібна шляхта не завжди була багатою. Частина шляхтичів володіла невеликими земельними ділянками та жила значно скромніше, ніж магнати.

Повсякденне життя селян

Селянське життя було важким і залежало від природних умов, урожаю, розміру земельного наділу та повинностей.

Основним заняттям селян була праця на землі. Вони вирощували зернові культури,

history-teacher.com

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

овочі, утримували худобу, займалися домашніми промислами.

Селянська родина зазвичай жила в дерев’яній хаті. Господарство включало житло, господарські споруди, город, іноді сад і земельний наділ.

У повсякденному житті важливе місце посідали:

- праця в полі;
- догляд за худобою;
- заготівля дров;
- приготування їжі;
- виготовлення та ремонт одягу;
- догляд за дітьми;
- виконання повинностей землевласникові.

Харчування селян було простим. Основу раціону становили хліб, каші, овочі, молочні продукти. М’ясо споживали залежно від достатку родини та календарних традицій.

Селяни зберігали народні звичаї, обряди, традиції святкування релігійних свят, передавали з покоління в покоління знання про землеробство, ремесла та побут.

Повсякденне життя міщан

Міщани жили в містах і займалися ремеслами, торгівлею, підприємницькою діяльністю, служили в міських установах або працювали найманими працівниками.

Заможні купці могли мати власні торговельні справи, склади, будинки та брати участь у міжнародній торгівлі. Ремісники працювали у майстернях, які часто розташовувалися в будинках або окремих приміщеннях.

Життя міста було пов’язане з ринком, ярмарками, церквами, ремісничими майстернями та громадськими установами.

Міщани відрізнялися за рівнем достатку. Одні володіли нерухомістю та торговельними підприємствами, інші жили за рахунок щоденної праці й мали значно скромніші можливості.

У містах проживали представники різних етнічних і релігійних спільнот. Зокрема, українці, поляки, євреї, вірмени та інші групи населення брали участь у міському господарстві, торгівлі, ремеслах і культурному житті. Їхнє правове становище та можливості залежали від місцевих умов, привілеїв і законодавства.

Релігійне та культурне життя

Релігія відігравала важливу роль у повсякденному житті населення. Більшість українців традиційно сповідувала православ’я.

Церкви та монастирі були не лише релігійними центрами, а й осередками освіти,

history-teacher.com

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

книжкової культури, благодійності та громадського життя.

Після Люблінської унії посилився вплив католицької церкви. На українських землях діяли католицькі монастирі, навчальні заклади, поширювалися європейські культурні впливи.

Православні міщани створювали братства, які підтримували церковне життя, освіту, книгодрукування та захист православної громади.

Релігійні відмінності поступово ставали важливим чинником суспільних відносин. Вони впливали на освіту, культурне життя, політичні позиції та взаємини між різними групами населення.

Як Люблінська унія змінила повсякденне життя?

Повсякденне життя українського населення після 1569 року залежало від його соціального стану, місця проживання, майнового становища та релігійної належності.

Соціальна верства	Особливості життя
Магнати	Володіли великими маєтками, впливали на політику, утримували господарства, слуг і військові формування
Шляхта	Мала земельні володіння, станові привілеї, брала участь у політичному та місцевому управлінні
Міщани	Займалися ремеслами, торгівлею, міським господарством, могли користуватися правами самоврядування
Селяни	Працювали на землі, виконували повинності, сплачували податки, поступово втрачали особисту свободу
Духовенство	Здійснювало релігійну діяльність, впливало на освіту, культуру та суспільне життя

Значення Люблінської унії для подальшої історії України

Люблінська унія стала важливим поворотом в історії українських земель. Вона змінила їхнє політичне становище та вплинула на розвиток суспільства.

З одного боку, об’єднання більшості українських земель у межах однієї держави сприяло активнішим контактам між різними регіонами, розвитку торгівлі, поширенню освіти та європейських культурних впливів.

З іншого боку, посилення польського землеволодіння, поширення фільваркового господарства, зростання селянських повинностей та релігійні суперечності створювали умови для суспільного конфлікту.

Українське суспільство не було однорідним у ставленні до нових політичних умов. Частина шляхти інтегрувалася в політичне життя Речі Посполитої, інші представники суспільства зосереджувалися на збереженні православної віри, традицій і культурної

history-teacher.com

Матеріал для особистого використання. Поширення без посилання на джерело заборонено.
history-teacher.com/?p=2070

самобутності.

У наступні десятиліття важливу роль у суспільному житті відіграватимуть православні братства, козацтво та інші сили, які захищатимуть права й інтереси українського населення.

Перевірте себе

1. Що таке Люблінська унія?
2. Які причини спонукали Польське королівство та Велике князівство Литовське до об’єднання?
3. Коли було укладено Люблінську унію?
4. Яка держава утворилася внаслідок унії?
5. Які українські землі перейшли до Польського королівства?
6. Які державні органи були спільними в Речі Посполитій?
7. Які елементи державного устрою Велике князівство Литовське зберегло після об’єднання?
8. Як змінилося землеволодіння на українських землях?
9. Чому поширювалося фільваркове господарство?
10. Як Люблінська унія вплинула на становище селян?
11. Яку роль відігравали міста, ремесла й торгівля?
12. Якими були позитивні та негативні наслідки Люблінської унії для українських земель?

Використані джерела

1. **Власов В. С., Данилевська О. М., Ващук Д. П.** *Історія України. 8 клас. Повторне видання.* Київ: Генеза, 2025. § 4 «Люблінська унія 1569 р.» та § 5 «Соціально-економічний розвиток та повсякденне життя на українських землях після Люблінської унії».
Електронна версія підручника.

2. **Мицик Ю. А., Хинчевська-Геннель Т.** Люблінська унія 1569 // *Енциклопедія історії України*. Інститут історії України НАН України.
Енциклопедична стаття про Люблінську унію. holodomor-era.history.org.ua

3. **Історія України. 8 клас.** Навчальні матеріали з історії соціально-економічного розвитку українських земель, землеволодіння, фільварків, становища селян, міського життя та торгівлі.
Підручник Власова, Данилевської та Ващука (2025), PDF. СуперШкола

4. **Інститут історії України НАН України** — енциклопедичні та наукові матеріали з історії Речі Посполитої, українських земель XVI століття та Люблінської унії.

history-teacher.com